

Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge

Aighneacht

maidir le dréachtú scéime

faoi réir Alt 15

d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003

chuig an mBord um Chúnaimh Dlíthiúil

Márta 2011

Réamhrá

Is í Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge lár-chomhairle phobal na Gaeilge. Léirítear príomhchuspóir na Comhdhála trína Ráiteas Misin “bá agus tacaíocht don Ghaeilge mar bheotheanga agus cumas inti a neartú agus a bhuanú le go mbeidh sí á húsáid go saoraídeach agus go forleathan i ngach gné de shaol mhuintir na hÉireann.”

Bunaithe i 1943, feidhmíonn an Chomhdháil mar scátheagraíocht ar na heagrais dheonacha Gaeilge agus thar ceann phobal na Gaeilge ar mhaithe leis an gcuspóir náisiúnta an Ghaeilge a athbheochan. Tá 24 balleagraíocht sa Chomhdháil ó mhórréimsí uile na hearnála. Is í feidhm don Chomhdháil na heagraíochtaí Gaeilge agus cairde eile na teanga a chomhdhlúthú d'fhonn comhpháirtíocht thorthúil a chinntiú trí chumarsáid a chothú agus aontú ar phríomh spriocanna oibre na Comhdhála.

Tá spéis ar leith ag eagraíochtaí na Comhdhála i stádas na Gaeilge agus go háirithe sa chás go bhfuil feidhm á tabhairt don stádas sin i reachtaíocht na tíre. Fáiltíonn Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge roimh an deis seo tuairimí a chur faoi bhur mbráid faoin ndrúacht-scéim atá beartaithe ag an **mBord um Chúnadh Dlíthiúil**. Is ag díriú ar phríomh-thosaíochtaí scéime atá ár mholtaí leagtha amach.

Cé go n-aontaíonn an Chomhdháil leis na treoirlínte a d'eisigh an tAire faoi Alt 12 den Acht, tá tábhacht ar leith ag baint le Alt 18(2) den Acht ina leagtar béim ar ‘bhearta breise a chur i ngníomh chun stádas teanga oifigiúla a chur chun cinn’ laistigh den Bhord um Chúnadh Dlíthiúil. Tá sé den riachtanas go bhfeidhmeoidh **An Bord um Chúnadh Dlíthiúil** dá réir ag tógáil ar a laghad san áireamh taithe na gcomhlachtaí poiblí eile atá tar éis scéim a chur i gcrích le blianta beaga anuas agus tréithe na scéimeanna agus bearta teanga eile rathúla.

Tá breis eolais faoi obair na Comhdhála le fáil ag www.gaelport.com.

Comhthéacs na Scéime

Is Comhlacht Poiblí faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 í An Bord um Chúnadh Dlíthiúil atá freagrach as réimse leathan seirbhísí a chur ar fáil don phobal ar bhonn náisiúnta agus idirnáisiúnta. Is é Ráiteas Misin an Bhoird um Chúnadh Dlíthiúil ná:

Chun seirbhís um chúnadh dlíthiúil ata gairmiúil, eifeachtach agus éifeachtúil ó thaobh costais de a chur ar fáil.

(Cairt Chustaiméirí An Bord um Chúnadh Dlíthiúil, lth 1)

Tá iomlánú ar shainfhreagrachtaí An Bord um Chúnadh Dlíthiúil ar a suíomh idirlín mar atá eolas faoi –

- Staitisticí,
- Chúnadh um Dhlí Sibhialta
- Seirbhís Dlíthiúil do Dhídeanaithe,
- An tIonad Doiciméadúcháin do Dhídeanaithe,
- Preas & Foilseacháin,
- Earcaíocht,
- Abhcóidí Príobháideacha,
- Sonraí Teagmhála

Tá an Bord tiomanta d'fhorálacha Acht na dTeangacha Oifigiúla a chur i bhfeidhm.

Tá sé i gceist é sin a bhaint amach de réir a chéile, ag tógáil ar na socrúithe atá ann cheana do sholáthar seirbhíse leis an gcéad scéim seo, a fhorbrófar de réir éilimh agus infhaighteacht acmhainní.

(An Bord um Chúnadh Dlíthiúil Scéim 2007-2010, 2007, lth 2)

Deimhnítear ról lárnach An Bord um Chúnadh Dlíthiúil i leith na Gaeilge faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003. Tá sé tábhachtach go léireodh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil an ról sin tríd síos a gníomhaíochtaí agus ag gach leibhéal den chliarlathas sa Bhord. Chuige sin, molann an Chomhdháil teachtaireacht a fháil ó Chathaoirleach an Bhoird le cur i scéim teanga an Bhoird chun tacaíocht don teanga agus d'fheidhmiú na scéime a léiriú ón mbarr anuas.

Timpeallacht dátheangach a chruthú.

Molann an Chomhdháil an dea-obair atá déanta ag an mBord um Chúnadh Dlíthiúil chun timpeallacht dátheangach a chruthú. Tá sé tábhachtach go léiríonn an An Bord um Chúnadh Dlíthiúil tríd a scéim teanga go bhfuil sí go hiomlán tiomanta do chur chun cinn agus forbairt na Gaeilge. Creideann an Chomhdháil go bhfuil iomhá chorparáideach dhátheangach an-tábhachtach do chomhlachtaí poiblí chun seirbhísí dátheangach a fhorbairt. Tá sé tábhachtach go mbeadh an timpeallacht sa Bhord um Chúnadh Dlíthiúil fáilteach dóibh siúd arbh í an Ghaeilge a dteanga dúchais nó a rogha teanga cumarsáide. Molann an Chomhdháil go neartófaí tacaíocht don chultúr agus don Ghaeilge i gcoitinne sa Bhord um Chúnadh Dlíthiúil (**féach 4 & 5 thíos**). Tá sé tábhachtach go bhfuil seirbhísí dhátheangach á sholáthar ag an mBord agus go bhfuil an tseirbhís sin soiléir do mhuintir an Bhoird agus don phobal araon. Ní mór don Bhord a bheith ar an airdeall go bhfuil ceantair Ghaeltachta mar chuid dá ndobharcheantair agus ní mór riachtanas teanga an phobail sin a thabhairt san áireamh agus iad ag plé leis an mBord. Le go mbeidh éifeacht ag an scéim ní mór go gcuimseodh sí seirbhís den scoth a sholáthar do phobal na Gaeilge bunaithe ar Sheirbhís Ardchaighdeán do Chustaiméirí (QCS).

D'iarr cúigear cliant ar an iomlán seirbhís trí Ghaeilge ón tseirbhís ionaid dlí le linn na tréimhse atá i gceist. D'fhonn é sin a chur i gcomhthéacs, sholáthair an Bord seirbhís in thart ar 12,500 cás trína sheirbhís ionaid dlí i 2005 amháin.

(An Bord um Chúnadh Dlíthiúil Scéim 2007-2010, 2007, lth 2)

Molann an Chomhdháil pobal labartha na Gaeilge a chumasú laistigh den eagraíocht, cainteoirí dúchasacha agus daoine atá líofa sa Ghaeilge i measc na foirne agus iad a spreagadh chun feidhmiú trí mheán na Gaeilge (féach **6(x)** thíos). Chuirfeadh seo go mór le cumas an Bhoird Alt 12(2)(c) den Acht a chomhlíonadh agus 'a chinntiú go mbeidh seirbhísí poiblí ar fáil níos fairsinge trí Ghaeilge agus go mbeidh caighdeán níos airde ag baint leo.'

Is minic a úsáidtear suíomh gréasáin mar phríomhphointe teangmhála leis an mBord. Tá eolas cuimsitheach ar réimsí oibre uile an Bhoird ar fáil ar shuíomh an Bhoird. Moltar go

mbeadh faisnéis le fáil trí Ghaeilge ar an suíomh idirlín agus go mbeadh forbairt leanúnach á dhéanamh ar an suíomh sa chaoi go mbeidh an leagan Gaeilge chomh feiceálach leis an leagan Béarla i gcónaí (féach alt **14** thíos).

Ba chóir go mbeadh dul chun cinn i leith na Gaeilge sa Bhord, bunaithe ar struchtúir agus córais tacaíochta don chur i bhfeidhm seachas go mbeadh an dul chun cinn sin ag brath ar dhaoine áirithe. Molann Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge go bhforbrófaí scéim teanga faoin Acht Teanga atá réadúil ach dúshlánach, a léiríonn go n-aithníonn an Bhoird a ndualgais agus a ról i leith na Gaeilge, go n-úsáidfí an scéim chun eiteas an Bhoird i leith na Gaeilge a neartú agus go ndeimhneodh sí go bhfeidhmeoidh an An Bord um Chúnamh Dlíthiúil go dílis de réir an Achta agus de réir spioraid an Achta chomh maith.

Tá roinnt cleachtais aitheanta ag Oifig an Choimisinéara Teanga a chuidíonn le comhlachtaí poiblí a scéimeanna teanga agus seirbhís Gaeilge d'ardchaighdeán a chur ar fáil don phobal lena n-áirtéar;

1. Pleanáil agus anailís maidir le cumas an chomhlachta poiblí gealltanais reachtúla sheachadadh.
2. Úinéireacht glactha ag ardbhainistíocht an chomhlachta poiblí ar an scéim teanga.
3. Plean forfheidhmithe leis na hacmhainní cuí ullmhaithe ag an gcomhlacht poiblí.
4. Straitéis Cumarsáide chun gealltanais na scéime a roinnt leis an bhfoireann chuí atá ceaptha iad a chur i bhfeidhm.
5. Soiléireacht maidir leis an bhfriotal - Ní mór a rá ach go bhfuil gá le friotal cruinn i scéimeanna teanga na gcomhlachtaí poiblí le cinntiú go gcuirfidh seirbhís dátheangach ar fáil don phobal ar chomhchaighdeán. Tabharfaidh sé soiléireacht don chomhlacht agus d'fhoireann an chomhlachta gealltanais na scéime a chur i bhfeidhm.

An Comhthéacs Reatha

De réir An Coimisinéir Teanga;

‘Is buanchearta iad cearta teanga; ní lamháltais ná pribhléidí iad a thugtar le linn aimsir na flúirse. Níl luach níos lú leis an gcoincheap a bhaineann le cearta agus le comhionannas nuair is i gcomhthéacs teanga é’

(An Coimisinéir Teanga, 2009, Seoladh Tuarascáil Bhliantiúla an Choimisinéara Teanga 2008)

Aithnítear go bhfuil cúinsí geilleagracha deacra ann faoi láthair, agus go mbeidh ar gach Comhlacht Poiblí athbhreithniú a dhéanamh ar na tosaíochtaí gearr-, meán- agus fadtéarma dá réir. Is gá, ar an mbonn sin, d’eagraíochtaí Stáit bealaí a aimsiú chun costais a smachtú gan laghdú a dhéanamh ar sholáthar seirbhísí d’ardchaighdeán trí Ghaeilge. Chuige sin, moltar barainneachtaí an mhórsála a úsáid níos fearr chun acmhainní/áiseanna a ullmhú agus luach níos fearr ar airgead a sholáthar trí, mar shampla:

- seirbhísí ar-líne agus as seirbhísí idirlín a sholáthar don phobal oiread agus is féidir,
- Ábhair dhátheangaigh don phobal a fhoilsiú go leictreonach seachas i bhfoirm chlóite,
- Foireann dátheangach a earcú, i. foireann le cumas i nGaeilge agus i mBéarla seachas daoine le cumas i dteanga amháin,
- Comhoibriú breise idir eagraíochtaí gaolmhara agus iad ag forbairt a gcuid seirbhísí trí Ghaeilge.

Aighneacht

Éilíonn an tiomantas do Sheirbhís Chustaiméirí ar Ardchaighdeán (QCS) mar chuid de Phróiseas Nuachóirithe na Seirbhíse Poiblí tiomantas ar leith ó chomhlachtaí poiblí maidir le feabhas leanúnach a dhéanamh ar chaighdeán cúram custaiméirí, ar sheirbhísí agus ar chomhchomhairle le custaiméirí chun na críche sin.

Ní leor do chomhlachtaí poiblí freastal ar riachtanais teanga an phobail amháin (féach **alt 3 - Tairiscint ghníomhach agus cothú éilimh** thíos). **Ní mór do gach comhlacht poiblí éileamh ar sheirbhísí a chothú agus an pobal urlabhra a spreagadh.**

Tá gá le próiseas chomhchomhairle leathnaithe chomh maith a chuimsíonn suirbhéanna chustaiméirí, foireann An Bord um Chúnaimh Dlíthiúil agus pobal na tíre ina measc, agus grúpaí fócais rialta chun tuiscint a fháil ar mhianta an phobail agus chun freastal a dhéanamh dá réir.

Tá Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge sásta aon chabhair a thabhairt don Bhord chun an próiseas sin a chur i gcrích.

Moltaí

1. Staid Reatha sa Bhord um Chúnaimh Dlíthiúil

Déanfaidh An Bord um Chúnaimh Dlíthiúil cur síos ar a custaiméirí, a seirbhísí agus a gníomhachtaí ar nós mar atá leagtha amach i dtreoirleabhair na Ranna Rialtais, srl., faoi Alt 15 den faoin *Acht um Shaoráil Faisnéise, 1997 & 2003*.

Moltar go ndéanfaí cur síos cuimsitheach faoin gceannteidil *Achoimre ar Sheirbhísí agus Ghníomhaíochtaí na hEagraíochta* ar:

- na seirbhísí trí Ghaeilge a bhí ar fáil roimh theacht i bhfeidhm na chéad scéime,

- mar a cuireadh leis na seirbhísí sin de réir thosaíochta trí fheidhmiú na chéad scéime, agus
- mar a chuirfear leis na seirbhísí atá ar fáil céim ar chéim anois sa dara scéim.

Leagfaidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil spriocanna cinnte síos agus amscála chun iad a bhaint amach. Léireoidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil córas measúnaithe a dhéanfaidh seachadadh na seirbhíse a mheas agus a chinnteoidh go n-aithneofar céimeanna feabhais agus lorgóidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil aischothú leanúnach ón bpobal ar fheidhmiú na Scéime agus beidh cur síos ar an gcóras sin ríofa amach sa Scéim (féach **Ailt 16 - 18** thíos chomh maith).

2. Cumas dátheangach an Bhoird um Chúnadh Dlíthiúil

Cinntoidh an Bord go mbeidh dóthain foirne ann leis na scileanna riachtanacha chun freastal ar an éileamh ar sheirbhísí trí Ghaeilge.

(An Bord um Chúnadh Dlíthiúil Scéim 2007-2010, 2007, lth 8)

Is é is bunspríoc don scéim ná cumas dhátheangach a fheabhsú sa Bhord ar mhaithe le seirbhísí feabhsaithe a chur ar fáil don phobal. Ní mór na nithe seo a leanas a chur san áireamh agus cumas dátheangach sa Bhord um Chúnadh Dlíthiúil á chur chun cinn:

- Ba chóir meon dearfach ón mbarr anuas a bheith ag an mBord um Chúnadh Dlíthiúil i leith an dátheangachais.
- Bá chóir stádas cothrom a thabhairt don Ghaeilge agus don Bhéarla i ngach gné d'obair an Bhoird.
- Ní mór a chinntiú go mbeidh sé mar aidhm ag an mBord an Ghaeilge a chothú go himmheánach i measc na foirne, agus go seachtrach trí fhreastal ar riachtanais na gcustaiméirí.

- Go gcaithfí go comhionann leis an nGaeilge agus leis an mBéarla agus nach mbeadh saoránach ar bith faoi mhíbhuntáiste mar gheall ar an teanga a roghnódh sé nó sí.

Moltar go ndéanfaí taighde ar na hábhair seo a leanas mar thúsphointe ar fhorbairt riaracháin dátheangach sa Bhord agus mar bhunús d'fhorbairt ar chlár oiliúna sa Ghaeilge agus sa bhFeasacht Teanga d'fhostaithe an Bhoird:

- Líon na gcainteoirí dátheangacha;
- Líon na gcainteoirí dátheangacha le cumas scríbhneoireachta dhátheangach;
- Líon na bhfostaithe le líofacht sa Ghaeilge;
- Líon na bhfostaithe le Gaeilge labhartha líofa ach gan ardchaighdeán scríofa a bheith acu;
- Líon na bhfoghlaimeoirí a bhfuil Gaeilge labhartha líofa ar a gcumas acu;
- Líon na bhfoghlaimeoirí a bhfuil Gaeilge labhartha agus scríofa ar a gcumas acu;
- Líon na bhfoghlaimeoirí nach bhfuil de mhisneach acu seirbhís a sholathar trí Ghaeilge faoi láthair;
- Líon na bhfostaithe gan Ghaeilge.

Is cuid lárnach de ghnó na Rannóige Acmhainní Daonna agus Aonad Oiliúna an Bhoird an taighde inmheánach seo a chur i gcrích. Tá sé tábhachtach don Bhord inniúlacht teanga reatha na bhfostaithe sa Bhord a mheas le go mbeifear in ann riachtanais oiliúna a shainaithint agus plean dátheangach fadtéarmach a leagadh amach dá réir mar chuid de Straitéis Chumarsáide an Bhoird.

Aithnítear go bhfuil méadú tagtha ar an líon foirne atá inniúil sa Ghaeilge agus atá toilteanach feidhmiú trí Ghaeilge ó chuireadh an chéad scéim i bhfeidhm toisc na hidirghabhálacha oiliúna agus tacaíochtaí eile atá curtha ar fáil ag an mBord. Ní

mór aon mhéadú atá tagtha ar líon na bhfostaithe le cumas dátheangach ó chuireadh an chéad scéim i bhfeidhm a áireamh sa dara scéim.

Moltar cur síos a dhéanamh sa scéim ar na hidirghabhálacha oiliúna atá beartaithe chun líon na bhfostaithe le cumas dátheangach atá inniúil agus toilteanach seirbhísí a sholáthar trí Ghaeilge a mhéadú. Ní mór an nasc idir cumas dátheangach na foirne agus feabhas i meoin agus i gcaighdeán na seirbhísí atáthar ag soláthar trí Ghaeilge a léiriú chomh maith.

3. Tairiscint ghníomhach agus cothú éilimh

De réir Alt 27 den Chúnata Idirnáisiúnta ar Chearta Sibhialta agus Polaitiúla,

'In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practice their own religion, or to use their own language.'

[<http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/fb7fb12c2fb8bb21c12563ed004df111>
[?Opendocument](#)]

Tugtar feidhm don sliocht thuas i gcomhthéacs na scéime trí saor-rogha teanga a chur ar fáil don phobal agus iad ag plé leis an mBord. Tá sé tábhachtach, ar an mbonn sin, go dtógfaidh An Bord um Chúnaimh Dlíthiúil na nithe seo a leanas san áireamh sa scéim:

- (i) Ní leor don Bhord freastal ar an éileamh ar sheirbhísí trí Ghaeilge. Tá de dhualgas ar an mBord éileamh ar sheirbhísí trí Ghaeilge a chothú i gcónaí.
- (ii) Tá sé den riachtanas go mbeadh a fhios ag an bpobal go bhfuil seirbhísí i nGaeilge á dtairiscint ag an mBord, go bhfuil na seirbhísí sin ríofa amach go soiléir agus go bhfuil fíor fháilte roimh an bpobal na seirbhísí sin a

úsáid. Is tús a bheadh anseo do chleachtas saol dá dtabharfaí faoi i gceart agus go dearfach.

- (iii) Ní mór a chinntiú go ndeimhníonn gach fianaise fhisiciúil sa Bhord, gurb ionad oibre dátheangach atá ann. Cuireann sé seo go mór le híomhá dearfach Ghaeilge an Bhoird.
- (iv) Sa chaoi seo tugtar tairiscint dearfach go bhfuil mar aidhm leis an gcustaiméir a chur ar a s(h)uaimhneas agus seirbhísí i nGaeilge á lorg.
- (v) Is minic a úsáideann an suíomh ghréasáin mar phríomhphointe teagmhála leis an mBord. Eilíonn an Chomhdháil go gcuirtear rogha teanga ar fáil don úsáideoir sula théann siad ar shuíomh ghréasáin an Bhoird. (m.sh. www.pobail.ie) (Féach **Alt 14** Láithreán Ghréasáin)

Taispeánann cleachtas na gcomhlachtaí poiblí a bhfuil scéim teanga aontaithe acu leis an Roinn Gnóthaí, Comhionannais agus Gaeltachta gur thánaig méadú ar éileamh do sheirbhísí trí Ghaeilge le tuiscint an phobail faoin seirbhís Gaeilge a raibh ar fáil. Ní mór don chomhlacht poiblí a bheith réamhghníomhach ag cur an pobal ar an eolas faoina gcumas dátheangach le go dtiocfaidh méadú ar éileamh ar sheirbhísí trí Ghaeilge.

Ní mór a chinntiú go bhfuil forbairt leanúnach ag teacht ar na seirbhísí trí Ghaeilge a chuirtear ar fáil, agus poibliú a dhéanamh orthu dá réir.

4. Inniúlacht Ghaeilge an Bhoird um Chúnaimh Dlithiúil a Fheabhsú

Molann an Chomhdháil go gcuirfear comhairle ar bhail foirne maidir le raon na gcúrsaí Gaeilge d'ardchaighdeán atá ar fáil (m.sh Teastas Eorpach na Gaeilge www.teg.ie, Teastas/Diplóma sa Ghaeilge Fheidhmeach á sholáthar ag Institiúidí tríú leibhéal eile, cúrsaí Gaelchultúr).

Molann an Chomhdháil chomh maith go gcuimseofar modúl ar an bhfeasacht teanga mar chuid de na cúrsaí insealbaithe, oiliúna agus seirbhís ardchaighdeán do

Chustaiméirí araon lena chinntiú go dtuigeann baill foirne impleachtaí Acht na dTeangacha Oifigiúla agus tionchar an Achta ar a gcuid oibre.

Tá sé tábhachtach go sainaitnítear baill foirne atá toilteanach seirbhís a sholáthar don phobal trí mheán na Gaeilge agus go gcuirtear liosta ar fáil d'fhoireann an Lasc-chláir Láir d'ainmneacha na mball foirne sin chun cabhrú le custaiméirí ar mhian leo a ngnó a dhéanamh trí mheán na Gaeilge.

5. Timpeallacht Dátteangach

Moltar go n-eagrófar imeachtaí sóisialta trí Ghaeilge d'fhoireann na heagraíochta (imeachtaí a bheadh oscailte d'oifigigh agus do riarthóirí na heagraíochta freastal orthu). Féadfaidh na himeachtaí a eagrú ar bhonn roinne nó ar bhonn grúpaí atá ann cheana.

6. Im-fhálú ar phoist – Polasaí Socrúcháin agus Polasaí Earcaíochta

- (i) Iarrtar go mbeidh feidhmeannach/oifigeach amháin ar a laghad ainmnithe agus dualgas air/uirthi seirbhísí trí Ghaeilge a chur ar fáil ó **gach rannóg** de chuid An Bord um Chúnadh Dlíthiúil a bhíonn ag plé leis an bpobal, i. na rannóga riaracháin, agus go bhfoilseofar ainmneacha agus sonraí teagmhála (uimhir gutháin, seoladh r-phoist, srl.) na bhfostaithe sin.
- (ii) Ní mór a chinntiú go bhfuil an fáilteoir/oibrí malartáin inniúil sa Ghaeilge le gur féidir leis/léi déileáil le glaonna trí Ghaeilge go héifeachtach.
- (iii) Ba cheart go mbeadh an Ghaeilge aitheanta mar riachtanas do na poist thuasluaite agus foireann á earcú. Ní mór an riachtanas sin a lua i ngach fógra poist lena mbaineann. Ba cheart go mbeadh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil sásta córas oiliúna a chur ar fáil go himmheánach nó go seachtrach dá bhfostaithe chun freastal ar an iarratas thuas.
- (iv) Beidh iarrthóirí in ann cur isteach ar phost trí Ghaeilge nó trí Bhéarla agus beidh siad in ann agallamh a dhéanamh trí Ghaeilge más mian leo.

- (v) De réir mar a chuirtear scéim an Bhoird i bhfeidhm cuirfear leis na seirbhísí atá á sholáthar trí Ghaeilge ar bhonn céimiúil. Ní mór a chinntiú go mbíonn deiseanna ardaithe céime ar fáil do na daoine atá i mbun seirbhísí a sholáthar trí Ghaeilge, mar aitheantas don seirbhís atá á chur ar fáil acu agus lena saineolas a chinntiú don eagraíocht sa réimse chéanna amach anseo.
- (vi) Tá sé den riachtanas go gcuirtear córais mhonatóireachta agus athbhreithnithe chuí i bhfeidhm sa Bhord um Chúnadh Dlíthiúil lena chinntiú go bhfuil an soláthar seirbhíse ar chomhchaighdeán i nGaeilge agus i mBéarla. (Féach **Ailt 16 - 18** thíos)
- (vii) Ní mór don Bhord deimhniú a thabhairt ar ról na bhfostaithe, iad siúd atá ag plé leis an bpobal maraon leo siúd nach mbíonn ag plé go díreach leis an bpobal, i gcur chun cinn na Scéime/Gaeilge sa Bhord.
- (viii) Iarrtar go mbeidh Cairt eagraíochta a léiríonn cé hiad na fostaithe atá toilteanach agus oilte le seirbhís a sholáthar trí Ghaeilge.
- (ix) Tá de cheart ag fostaithe an Bhoird an Ghaeilge a úsáid go himmheánach. Chuige sin, beidh athbhreithniú rialta ar an gcóras riaracháin chun a chinntiú go mbeidh deis ag baill foirne ar mhaith leo nó atá toilteanach obair a dhéanamh trí mheán na Gaeilge sin a dhéanamh mar ghrúpa/aonad.
- (x) Molann an Chomhdháil líonra de Ghaeilgeoirí a chruthú sa Bhord, iad a chur in aithne ar a chéile agus iad a spreagadh chun feidhmiú trí Ghaeilge chun meabhraíocht na Gaeilge a neartú sa Bhord.
- (xi) Spreagfaidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil na fostaithe atá líofa i nGaeilge agus na fostaí atá ag foghlaim Gaeilge suaitheantais a chaitheamh a chuireann in iúil don phobal gur féidir leo a ngnó a dhéanamh trí Ghaeilge leo.
- (xii) Moltar aistritheoir inmheánach a earcú agus a cheapadh sa Bhord um Chúnadh Dlíthiúil chun a chinntiú go mbeidh fáil ar ábhar foilsithe go comhuaineach dátheangach – m.sh. preasráitis.

Aithníonn an Chomhdháil go bhfuil bac ar earcaíocht i bhfeidhm sa tSeirbhís Poiblí faoi láthair agus nach mbeidh ar chumas an Bhoird aon ghealltanas ar leith a dhéanamh maidir le hearcú foirne breise dá bharr.

Aithnítear chomh maith nach mbeidh an bac ar earcaíocht ann i gconaí. Tá deis ann don Bhord pleanáil go córasach chun seirbhísí feabhsaithe trí Ghaeilge a sholáthar le líon laghdaithe foirne trí fheidhmiú na scéime nua.

7. Ról Oifig na Gaeilge / Oifigeach Gaeilge

Molann an Chomhdháil go mbeidh Oifigeach Gaeilge/Timire Gaeilge nó Oifig na Gaeilge ag an mBord um Chúnadh Dlíthiúil. Léiríonn taithe na gComhlachtaí Poiblí i gcoitinne go bhfuil ról an Oifigh Gaeilge rí-thabhachtach do chur i bhfeidhm na scéime teanga, chomh maith le tacaíocht agus úinéireacht ag gach leibhéal bainistíochta san eagraíocht. Is gá, dá réir, go n-aithníonn gach rannóg san Oifig an tábhachtach a bhaineann le ról an oifigh Gaeilge agus go dtugann gach tacaíocht don Oifigeach sin.

Tá sé tábhachtach nach dtitfeadh dualgais breise, lena n-áirítear aistriúcháin, ar an Oifigeach Gaeilge ach go mbeadh feidhm faoi leith ag an Oifigeach Ghaeilge. Tá tábhacht ar leith ag baint le ról Oifig na Gaeilge a fhorbairt sna réimsí seo leanas:

- polasaithe Gaeilge an Bhoird a cheapadh,
- Ranganna Gaeilge a eagrú agus a chur ar fáil mar is gá d'fhoireann an Bhoird (i gcomhar leis an Aonad Oiliúna),
- Clár sóisialta agus ealaíon a eagrú a chuireann le húsáid na Gaeilge i gceannárais an Bhoird,
- feiceálacht na Gaeilge a neartú agus deiseanna a sholáthar don fhoireann ar mhian leo an Ghaeilge a fhoghlaim agus í a labhairt,

- promhadh ó thaobh na teanga de ar pholasaithe eile an Bhoird agus ar ghníomhaíochtaí uile an Bhoird, agus
- monatóireacht ar chomhlíonadh na ngealltanais sa scéim agus ar fhorálacha eile an Achta Teanga.

Chuige sin, ní mór go mbeadh ionadaí ó Oifig na Gaeilge i láthair ag cruinnithe de Choiste Comhairleach Bainistíochta (CCB) an Bhoird leis an ról molta thuas a chomhlíonadh.

Molann an Chomhdháil go mbeidh sé mar chuid de ról oifig na Gaeilge, áiseanna tacaíochta teanga a chur ar fáil d'fhoireann an Bhoird chun iad a chumasú agus a mhisniú le seirbhísí a sholáthar.

8. An Ghaeltacht

Tá sainriachtanais teanga ag pobal na Gaeltachta. Ní mór don Bhord um Chúnamh Dlíthiúil a chinntiú go mbeidh gach seirbhís a bhaineann leis an nGaeltacht á sholáthar sa ghnáth-chúrsa trí mheán na Gaeilge. Is é sin le rá gur chóir don Bhord um Chúnamh Dlíthiúil an Ghaeilge a úsáid mar ghnás iompar teanga leis an bpobal sa Ghaeltacht agus san áit ina bhfuil sí ag plé cúrsaí Gaeilge.

9. Rochtain ar cháipéisí

Is gá go mbeadh gach foirm atá le húsáid ag an bpobal ar fáil gan dua go dátheangach i nGaeilge agus i mBéarla. Moltar go bhfoilseofar foirmeacha iarratais, bróisiúir eolais, agus cáipéisíocht uile an Bhoird go dátheangach taobh istigh den chlúdach céanna de réir an dea-chleachtais. Sa chás nach féidir é seo a dhéanamh is gá próiseas a bheith ann lena chinntiú go bhfuil rochtain comhchosúil ar an dá leagan den cháipéis chéanna.

10. Stáiseanóireacht

Ní mór don Bhord cloí leis na rialacháin faoi Alt 9(1) agus a dheimhniú gurbh é polasaí an Bhoird go mbeidh an ceannteidil stáiseanóireachta i nGaeilge nó go dátheangach. Ba cheart go mbeadh, mar chuid den pholasaí, an téacs i nGaeilge agus i mBéarla ar chomhmhéid, leis an téacs i nGaeilge **in uachtar**. Sa chás go bhfuil gá aon idirdhealú a dhéanamh ba chóir forlámhas a bheith ag an leagan Ghaeilge.

11. Comharthaí

Ní mór don Bhord um Chúnadh Dlíthiúil cloí leis na rialacháin faoi Alt 9(1) agus a dheimhniú gurbh í an leagan cruinn Gaeilge de na logainmneacha áitiúla atá in úsáid i gcónaí.

Maidir le dualgas an Bhoird i leith na comharthaíochta i bhfoirgnimh Stát, ní mór don Bhord forálacha an Achta teanga a chomhlíonadh i gcónaí, rud a chuirfidh go mór le feiceálacht na Gaeilge sa Stáit.

12. Tríú Pháirtithe

Beidh téarmaí na scéime seo mar choinníoll dóibh siúd atá ag obair thar ceann an Bhoird faoi chonradh nó mar fho-chuideachta.

Comhlíonfaidh aon chomhaontú nó socrú idir An Bord um Chúnadh Dlíthiúil agus tríú páirtí téarmaí na scéime seo – aon seirbhís a dháiltear amach ar chonradh san áireamh. Beidh ar chonraitheoir monatóireacht a dhéanamh ar aon soláthar seirbhíse agus tuairisciú don Bhord dá réir. Ní mór a dheimhniú go bhfuil an coinníoll riachtanach seo leagtha amach go soiléir i gcáipéisí dlíthairiscint.

13. Cruinnithe Poiblí

Moltar go mbeadh oifigigh sa Bhord ar an airdeall faoi shainriachtanais lucht labhartha na Gaeilge agus muintir na Gaeltachta araon ach go háirithe sa chás go mbíonn cruinniú poiblí le heagrú.

Ba chóir go mbeadh córas ann lena dheimhniú go n-eisítear na fógraí agus aon phoiblíocht eile faoi na cruinnithe poiblí go dátheangach. Ní mór a dheimhniú go gcuirtear fáilte roimh rannpháirtíocht i nGaeilge agus i mBéarla ag na cruinnithe poiblí a eagraíonn An Bord um Chúnadh Dlíthiúil.

14. Láithreán Gréasáin

Is minic a úsáidtear suíomh gréasáin mar phríomhphointe teagmhála leis an mBord. Molann an Chomhdháil An Bord um Chúnadh Dlíthiúil as a suíomh gréasáin dátheangach. Is gá go mbeadh leagan Gaeilge den suíomh gréasáin ar fáil a chuireann eolas ar fáil don phobal go hiomlán dátheangach scáthach agus go mbeidh malartú teanga soiléir ar na leathanaigh.

Ní mór don Bhord leanúint lena bpolasáí / plean oibre maidir le suíomh dátheangach a fhorbairt go céimiúil ag tosú leis na míreanna seasta lena n-airítear:

- tuarascálacha agus foilseacháin eile,
- polasaithe an Bhoird,
- rialacha an Bhoird,
- foirmeacha iarratais, agus
- ábhar eile inathraithe m.sh. preaseisiúintí.

Molann an Chomhdháil don Bhord na nithe seo a leanas a thabhairt san áireamh lena shuíomh gréasáin.

- Ní mór **rogha teanga** a thairiscint don úsáideoir sula théann sé/sí ar an suíomh gréasáin. (m.sh. www.pobail.ie)
- Ní mor don rogha teanga a bheith **feiceálach** ar shuíomh gréasáin an Bhoird i gcónaí.
- Tá sé tábhacht nach bhfuil teanga a mheascadh. (m.sh. Bá chóir a bheith cinnte nach bhfuil aon bhéarla ar an leagan Gaeilge den shuíomh nó nach bhfuil aon Ghaeilge ar an leagan Béarla den shuíomh seachas ainm an Bhoird, ainmneacha daoine srl.)
- Má tá an suíomh ag bailiú eolais ó na húsáideoirí, mar shampla má iarrtar ar an úsáideoir foirm a líonadh, ní mór fáilte a chur roimh an úsáideoir a shonraí a líonadh isteach ina rogha teanga.

Is gá go mbeidh córas aontaithe i bhfeidhm do chrochadh eolas nua ar shuíomh an Bhoird ar mhaithe le go mbeidh fáil go héasca ar eolas i nGaeilge agus i mBéarla maidir le príomhghníomhaíochtaí an Bhoird.

15. Plean Straitéiseach An Bhoird um Chúnadh Dlíthiúil

Is gá go dtógfaí san áireamh riachtanais phobal labhartha na Gaeilge in aon leasuithe a dhéantar ar Phlean Straitéiseach an Bhoird.

16. Córas Measúnaithe

Moltar go:

- i) mbunófaí structúr cuntasachta do chur i bhfeidhm na scéime, agus go leagfaí síos plean(anna) gníomhaíochta dá réir.
- ii) ndéanfaí measúnacht tionchair chomhionannais maidir le cur chun cinn na Gaeilge faoin scéim lena chinntiú go mbeidh tairbhe ag baint le gach gealltanais faoin scéim do gheallsealbhóirí uile an Bhoird.

- iii) Leagfaidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil spriocanna cinnte síos, amscála len iad a bhaint amach, agus ainmneofar rannóg a bheidh freagrach as faireacháin a dhéanamh ar fheidhmiú na Scéime agus a dhéanfaidh tuairisciú ar dhul chun cinn faoin Scéim don mbainistíocht shinsearach.
- iv) Léireoidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil córas measúnaithe a dhéanfaidh seachadadh na seirbhísí a mheas agus a chinnteoidh go n-aithneofar céimeanna feabhais.
- v) Lorgóidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil aischothú leanúnach ón bhfoireann, agus ón bpobal ar fheidhmiú na Scéime agus beidh cur síos ar an gcóras sin ríofa sa scéim.
- vi) go mbeidh córas gearáin soiléir leagtha amach ag an mBord chun déileáil le gearáin ón bpobal i gcás aon easnamh sna seirbhísí atá ar fáil trí Ghaeilge.
- vii) Nuair nach bhfuil an tseirbhís dhátheangach ar chaighdeán sásúil, beidh sé tábhachtach go leagfaidh An Bord um Chúnadh Dlíthiúil amach na céimeanna atá siad le glacadh chun réiteach a fháil ar an bhfadhb.

Ní mór a thógáil san áireamh nach ionainn easpa gearáin agus deimhniú ar chaighdeán na seirbhísí atáthar á sholáthar. Moltar nach leagfaí líon na ngearáin síos mar tháscaire feidhmíochta don Scéim. Tá gá le aischothú a bhailiú go gníomhach ó chustaiméirí le caighdeán seirbhísí faoin Scéim a dheimhniú.

17. Poiblíocht ar an Scéim Comhaontaithe

- (i) Moltar go mbeidh an pobal curtha ar an eolas faoin Scéim Teanga atá ag an mBord agus na haidhmeanna lena mbaineann trí:
  - Preasráiteas;
  - Seoladh oifigiúil na Scéime;
  - Fógraíocht rialta;
  - Scaipeadh ar ghníomhaireachtaí cuí;
  - Láithreán Gréasáin

- (ii) Tá sé den riachtanas go mbeidh cóip den Scéim Teanga curtha ar fáil do gach fostaí sa Bhord. Moltar nóta ó Chathaoirleach an Bhoird a scaipeadh chomh maith ag cur in iúl go bhfuil sé mar dhualgas ar gach fostaí, idir Bhearlóirí agus Gaeilgeoirí araon, an Scéim a chur i bhfeidhm. Ní mór seisiúin eolais inmheánacha, d'fhoireann an Bhoird, a eagrú le go mbeidh gach fostaí ar an eolas faoi phríomhbheartais na Scéime.

18. Monatóireacht agus Tuairisciú ar dhul chun cinn

- (i) Ba cheart go bhfoilseofaí na tuairiscí ar dhul cinn a cuirtear faoi bhráid Choiste Comhairleach Bainistíochta (CCB) an Bhoird go tráthúil.
- (ii) Ba cheart go gcuirfí tuairisc bhliantúil ar fáil don phobal maidir le dul chun cinn feidhmiú na scéime agus go bpoibleofaí an tuairisc sin go forleathan.
- (iii) Ba cheart go mbeadh an dul chun cinn faoin gcéad scéim mar thúsphointe tuairiscithe sa dara scéim agus go léireofaí go soiléir sa chaoi seo go bhfuil An Bord um Chúnamh Dlíthiúil ag saothrú chun feabhais trí Ghaeilge.

19. Forálacha an Achta Teanga

Tá beartas eile i bhfeidhm sa Bhord um Chúnamh Dlíthiúil lena chinntiú go gcomhlíontar fhorálacha uile an Acht Teanga, lena n-áirítear cáipéisí áirithe a fhoilsiú go dátheangach de réir Alt 10 den Acht. Cé nach bhfuil aon riachtanas ann go ndéantar tuairisciú ar chomhlíonadh fhorálacha an Achta sa scéim, moltar don Bhord léiriú ar bhonn dearfach go bhfuil sí ar an airdeall faoi na freagrachtaí reachtúla eile maidir le feidhmiú an Achta trí thuairisciú ar na bearta atá curtha i gcrích leis na freagrachtaí sin a chomhlíonadh.

Focal Scoir

Is mian le Comhdháil Náisiúnta na Gaeilge béim ar leith a chur ar an riachtanas go gcuirfear seirbhísí trí Ghaeilge ar fáil don phobal le dea-thoil. Tá sé fíorthábhachtach go gcuirfí an fhoireann agus an pobal ar an eolas go rialta faoi na seirbhísí céanna mar léiriú ar thiomantas an Bhoird maidir le freastal ar riachtanais an phobail, agus éileamh a chothú do sheirbhísí an Bhoird um Chúnamh Dlíthiúil agus an pobal urlabhra a spreagadh chun leas níos mó a bhaint as na seirbhísí sin chomh maith.

Achoimre

De réir an dea-chleachtais, is iad seo a leanas na céimeanna riachtanacha chun scéim teanga rathúil a cheapadh agus a chur i bhfeidhm -

- Go bhfuil pleanáil agus anailís déanta ag an mBord ar a cumas gealltanais reachtúla a sheachadadh, ag tabhairt aird ach go hairithe ar chostas agus riachtanais acmhainní daonna na heagraíochta.
- Go nglacann ardbhainistíocht, bainistíocht líne, agus foireann an Bhoird úinéireacht ar an scéim teanga.
- Go n-ullmhaítear plean forfheidhmithe leis na hacmhainní cuí ar fáil.
- Go mbunaítear struchtúr feiliúnach forfheidhmithe agus tuairiscithe ar dhul chun cinn.
- Go n-aontaítear straitéis cumarsáide chun gealltanais na scéime a chur in iúl don fhoireann chuí atá ceaptha iad a chur i bhfeidhm.
- Go bhforbraítear córas monatóireachta feiliúnach.
- Go dtugtar tacaíocht don fhoireann nach labhraíonn Gaeilge – trí oiliúint sa bhfeasacht teanga a sholáthar do chách go tráthrialta.
- Go dtugtar treoir soiléir d'fhoireann na heagraíochta maidir leis na dualgais faoin Acht Teanga.
- Go bhfeidhmítear plean margaíochta do sheirbhísí dátheangach chun éileamh ar na seirbhísí sin a fhorbairt.
- Go ndéantar pleanáil reamhghníomhach don solathar seirbhíse trí Ghaeilge.